

льтант», 2004. – 631 с.

9. Любимов Л., Яровая Е. Механизм общественного саморазвития: цивилизационный подход // Мировая экономика и международные отношения. – 1993. – №2 – С. 49-65.

10. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2004 році / Державний комітет статистики України. Статистичний збірник. – К.: «Консультант», 2005. – 457 с.

11. Соколик М. Підвищення заробітної

плати як фактор формування середнього класу в Україні // Економіст. – 2005. – № 7. – С. 30-33.

12. Надель С. Социальные факторы экономического роста // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – №5. – С.26-33.

Статья поступила в редакцию 19.06.2006

О.С. ТАРАСЕНКО,

Донецкий национальный технический университет

СТРУКТУРУВАННЯ ВЛАСНОСТІ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРОЦЕСУ

Відносини власності – одна з фундаментальних і разом з тим суперечливих категорій в економічній теорії. Процес структурування відносин власності вимагає ретельного аналізу діючих концепцій та співвідношення їх з реальними процесами в економіці.

Залишаючи осторонь дискусії з приводу визначення власності (власність – привласнення, привласнення – відчуження, економіка – право, власність і влада тощо), слід визнати за робочу гіпотезу вельми поширене двоїсте тлумачення власності як системи таких відносин, котрі суто впливають на всю економічну структуру суспільства за тієї чи іншої його формації, з одного боку, і суттєвий вплив права власності на економічні відносини суб'єктів ринку («пучок» прав власності), з іншого боку. Тобто визнання науковості обґрунтувань власності за марксистською концепцією і одночасне визнання теоретико-практичного значення неокласичного уявлення про власність.

Суттєвими для даного дослідження можна вважати сучасні визначення власності та теорії власності різними вченими. Так, російські автори вважають, що теорія власності конститує «все багатство положень, гіпотез і висновків економічної науки» і може претендувати на власну наукову парадигму» [1, с.58]. На думку відомих українських вчених концепція власно-

сті як визначального відношення логічно підводить до висновку про те, що «відносини власності первинні, а виробничі – вторинні» [2, с.43]. Позиція відносно поєднання процесу розвитку відносин власності і товарного виробництва обґрунтовується в іншій статті – через історичний процес суспільного розподілу праці, дію закону вартості, поетапну еволюцію мотивації трудової корисної діяльності, розвиток ринку тощо [3, с.73-83]. Досить поширеним є аналіз власності (привласнення) через розвиток сумісно-розділеної праці [4, с.53]. Є й такі вчені, що вважають сучасну капіталістичну власність як єдність певних прав і адекватних їм обов'язків економічних суб'єктів забезпечувати «реалізацію соціально-економічних функцій, пов'язаних із забезпеченням функціонування і розвитку приватних капіталів (приватного бізнесу), що виступають органічною частиною суспільних виробничих ресурсів, які використовують в умовах поділу праці та ринкового товарно-грошового обміну» [5, с.61]. Доводиться навіть дія закону власності, що вважається за основний економічний закон будь-якого суспільства [6, с.43-50].

Мета статті – надати аргументи щодо генезису власності у процесі її розвитку від простих до більш складних сучасних структурних форм через економічний зміст і

© О.С. Тарасенко, 2006

правові форми її реалізації. Одночасно поставлено завдання розкрити еволюційний процес трансформації структурування власності до такої як корпоративна власність.

Методологічною основою дослідження у зазначеному спектрі проблем, на думку автора, можуть бути наступні: а) відносини власності є певною конституційною основою виробничих відносин; б) їх розвиток і трансформація відбуваються під впливом розвитку продуктивних сил (матеріально-технічною основою корисної діяльності); в) структура власності відбиває (відображає) як її економічний зміст, так і правове середовище його функціонування; г) структурування власності може бути представленим різноманітними її формами, видами, серед яких інтерес являють акціонерна та корпоративна форми, що не ототожнюються; д) синергетичний підхід до аналізу відносин власності та її структури.

З якого би боку і в який історичний період не розглядати відносини власності, вони завжди (незалежно від суб'єктивної позиції дослідника) є за суттю відносинами між людьми за право володіти (розпоряджатися, користуватися) її об'єктами, тобто землею, водоймищами, лісами, іншими природними ресурсами, спорудами, будівлями, засобами виробництва, робочою силою. Соціально-економічне середовище є неодмінним і єдиним середовищем сприятливих чи не сприятливих умов господарювання суб'єктів власності. Так природно (і очевидно) вважати, що всі люди на землі народжуються з однаковими правами на такі об'єкти власності, як природні ресурси (зокрема земля та її надра). Уявляється, що саме звідси виходила первинна форма власності – общинна, або суспільна у сучасному значенні. Проте, еволюція та етапи освоєння людиною довкілля привели з часом до дещо іншого стану, який століттями відбився в свідомості людей – від недоторканості «священної» приватної власності через переваги поняття «справедливість» суспільної власності до питання про недо-

цільність будь-якої власності взагалі (для інформаційного, постіндустріального, нееконічного чи комуністичного суспільства).

Для того, щоб довести логіку та до речність саме такого тлумачення власності, звернемося до аналізу процесу її еволюції. Найочевидніше таку еволюцію можна уявити за допомогою умовної схеми (рис.1). Якщо до ХХ століття блоки цієї схеми являють собою майже прийнятий погляд на етапи еволюції власності, то саме минуле століття привносить такі етапи, які, по-перше, потребують наукового аналізу, що звісно, здійснюється з різних методологічних позицій та поглядів; по-друге, відбувалися (і відбуваються нате пер) суттєві зміни за умови швидкого науково-технічного (технологічного) прогресу форм і відносин власності; по-третє, не тільки докорінно змінює, а й частково реанімує вже раніше існуючі форми і структури власності; по-четверте, формуються відносини економіки знань («нової економіки»), що може привести до дії у системі власності закону заперечення заперечень, тобто сходу зі сцени самої власності і, відповідно, цієї категорії в економічній теорії.

Із схеми видно, що структуризація власності відбувалася саме під впливом розвитку продуктивних сил суспільства, тобто позиція відносно щільного зв'язку відносин власності із виробничими відносинами має рацію, бо підтверджується історією розвитку людства. Так само, як бурхливий розвиток продуктивних сил наприкінці ХІХ століття вимагав укрупнення капіталу, його усупільнення, що й обумовило масове розповсюдження акціонерної форми власності, так і поява та поширення новітніх видів енергії, освоєння Космосу і Світового океану об'єктивно приводять до потреби створення колективної (сумісної) власності. Корпоративна власність являє собою таку її форму, яка структурує відносини власності на рівні, що є адекватним сучасному рівню продуктивних сил, тобто певним різновидом їх усупільнення.

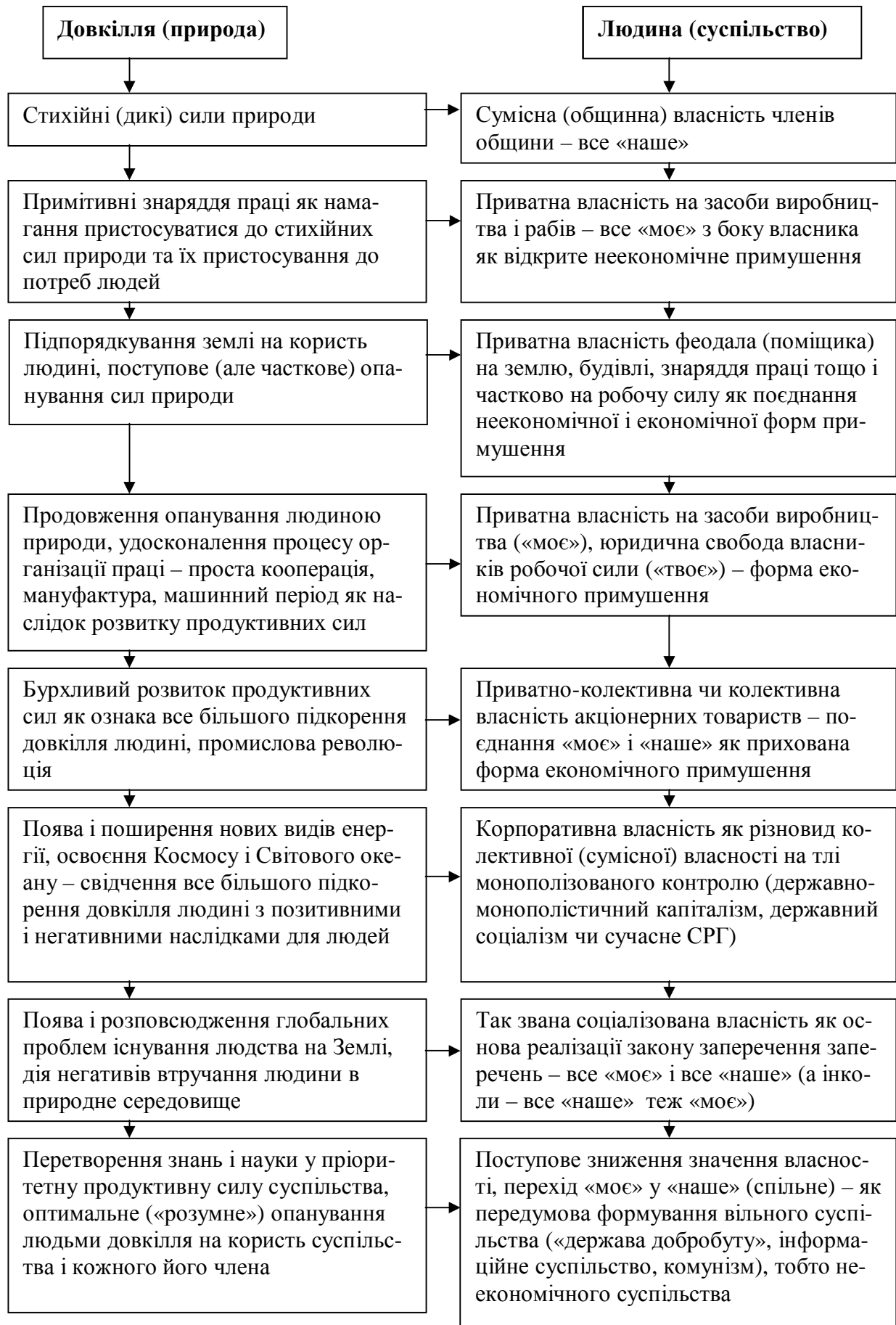

Рис.1. Структуризація в процесі еволюції відносин власності

При цьому, звернемо увагу на те, що за існуючих розбіжностей позицій щодо корпоратизації власності, майже всі погоджуються з тим, що це є ознака сучасного періоду розвитку. Більше того, А.Гальчинський, зокрема, розглядає цей процес як процес демократизації власності, що приводить до суттєвих кореляцій способу взаємодії робочої сили із засобами виробництва та перетворення найманого працівника у співвласника засобів виробництва функціонуючого капіталу [7]. Хоча з таким категоричним визначенням ролі корпоративної власності не можна погодитися повністю (тим більше, що вона ототожнюється із акціонерною власністю), головну думку відносно демократизації власності як закономірної тенденції слід поділити. Принаймні, положення цього автора щодо поширення народних підприємств і поглиблення соціальної інтеграції трудових колективів є, безумовно, слушним, якщо пригадати першого автора концепції народних підприємств та необхідності їх розвитку в Україні – С.Мочерного [8].

Осмислюючи зазначену думку Гальчинського, дозволимо собі висловити незгоду з тим положенням, що через придбання частки акцій компанії працівник стає її співвласником. Якщо б таким шляхом, нехай і поступово, знищувалися (самі по собі?) відносини між капіталом і найманою працею, то це було б найкращим шляхом врегулювання суспільних конфліктів. Але у реальному житті, як відомо, так не відбувається, оскільки поляризація суспільства існує і перш за все за рівнем доходів та соціальним статусом. Дивіденди на акції свідчать, на нашу думку, лише про те, що сучасний капітал потребує все більш високого рівня знань і кваліфікації працівників – тому й існує піклування про додаткові доходи найманих працівників, що аж ніяк не свідчить про те, що вони стають так званими співвласниками засобів виробництва (у тому числі інформації) і начебто від цього змінюють свій соціальний статус. Адже вони, як і двісті років тому, примушені кожного разу продавати свою робочу силу капіталові. Є певна незгода і відносно ототожнення корпоратив-

ного капіталу із акціонерним. Однак, ці положення поки що прямо не стосуються теми статті.

Отже, очевидно, що структура власності на сьогодні повинна вбирати (відображати) як її економічний зміст, так і правові форми її існування та функціонування. Розглянемо власність з цього боку. Відомо, що економічний зміст відносин власності досліджували і досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені [1; 2; 3; 6]. Проте, тема статті вимагає авторської позиції з цього приводу. Уявляється, що економічний зміст власності може бути досліджений і представлений як у вузькому, так і у широкому значеннях. Звужене визначення його, на наш погляд, міститься у трактуванні власності як складової виробничих відносин (їх системи, чи основного, окремого відношення в них). Більш широко уявлення економічного змісту власності означає, що власні відносини є присутніми, чи, навіть, визначальними, майже у всіх проявах соціально-економічної системи. З цієї позиції, тобто з боку економічного змісту власності у широкому значенні, можна представити, що:

- економічний зміст власності відбиває кожного разу рівень усупільнення виробництва;
- економічний зміст власності виявляється у ступені економічного відособлення виробників – суб'єктів економічної діяльності;
- економічний зміст власності відображає головну мету виробництва (взагалі корисної діяльності);
- економічний зміст власності визначає форму економічного зв'язку між суб'єктами певним чином структурованої економіки (ринкової, планової, змішаної);
- економічний зміст власності визначає той чи інший принцип розподілу суспільного продукту (національного доходу) між сферами діяльності та членами суспільства;
- економічний зміст власності визначає й форму управління економічною структурою суспільства.

Саме таке тлумачення економічного змісту власності розкриває, на нашу думку,

її іманентне призначення в соціально-економічній системі.

З іншого боку, слід визнати, що без існування права власності цей економічний зміст не може бути реалізований, а це свідчить про єдність змісту (сутність) і форми виразу (явище) будь-якої складової суспільства взагалі та його функціонування. Марксистська економічна теорія, визнаючи такі юридичні форми існування власності, як володіння, користування, розпорядження та необхідність їх фіксації у правових актах держави, тим не менше приділяє їм значно меншої уваги, ніж вони на те заслуговують. Справедливість було встановлено, як відомо, концепцією «пучка» прав власності за А.Оноре, «теоремою Р.Коуза», їх прихильниками та послідовниками. Якщо коротко визначити цей підхід до власності, то можна визнати справедливою ту думку, що право власності забезпечує реалізацію її економічного змісту, перехід від власності (у її політекономічному сенсі) до привласнення. Таке тлумачення близьке до позиції щодо основного закону власності, який може реалізувати себе, додамо, як через інші специфічні закони, так і через юридичні (правові) закони – створення сприятливого поля його дії та умов вирішення конфліктів між суб'єктами власності з приводу володіння, користування та розпорядження її об'єктами. Перехід неокласичного положення прав власності до інституціональної теорії можна пояснити, очевидно, тим, що їх реалізація здійснюється за допомогою мікроекономічних інститутів – родина, суб'єкт господарювання з його потребами освіти, охорони здоров'я, свободи від дискримінації тощо

Схематично зазначений зв'язок між економічним змістом і правом власності можна зобразити приблизно таким чином (рис.2). Підкреслимо умовність схеми – зокрема в тому, що кожна складова економічного змісту власності має власні форми правової реалізації. Наприклад, ступінь економічного відособлення на практиці може існувати у правовому полі країни як у вигляді окремого господарюючого суб'єкта (родини), групи господарюючих суб'єктів (колективне господарство), юри-

дичних осіб іноземного походження (спільні підприємства) тощо, так и у вигляді великих об'єднань – корпорацій, холдінгів, державного підприємства. Умовність схеми виявляється і в тому, що кожна складова економічного змісту власності може не виявлятися у всіх трьох виявах, а існувати у будь-якому з них – володіння, користування чи розпорядження. До речі, певним феноменом можна вважати статус такого суб'єкта власності, як управляючий фірмою, що не має власного права на її засоби виробництва (великий менеджмент). Хоча саме в ньому найчастіше за сучасних умов втілено всі три правові форми власності, він все ж являє собою лише довірчу особу, а не дійсного власника капіталу. Згадаємо, що на цей феномен вказував ще К.Маркс.

Зазначений погляд на структуру власності не вичерпує всієї сутності цього поняття. Розгляд еволюційного процесу відносин власності надає можливостей поглибити аналіз не тільки (і не стільки) минулих етапів перетворення її форм і структури, скільки виявити можливі шляхи та тенденції їх подальшого розвитку.

Справа в тому, що в наукових публікаціях все частіше зустрічаються роботи, в котрих досліджуються проблеми подальшого розвитку власності у напрямі досить швидкої зміни її структури – від акціонерної і корпоративної до соціалізованої форми її існування. Прикладом може бути висловлена ще на початку ХХІ століття І.Сорокою думка про те, що головною ознакою соціально-економічної моделі повинна бути «модель масового притягнення людей до високоефективної праці», розглянувши при цьому дві з них: «пайову економіку» Дж.Міда і американську систему «ЕСОП» [9,с.9-11]. Перша з них, як відомо, побудовано на дискримінаційному співробітництві між працею і капіталом як сукупність схем розподілу прибутку підприємства та пошуку справедливого співвідношення боків в ризику коливань рівня цього прибутку (умовне вирішення проблеми співвласності за Гальчинським). Програма «ЕСОП» (Л.Келсо), що виникла ще у 50-х рр. минулого століття, передба-

чала досягнення сумісності справедливості і ефективності в економіці. Як уявляється, вже тут закладено принципи майбутнього

перетворення власності статус-кво на соціалізовану власність.

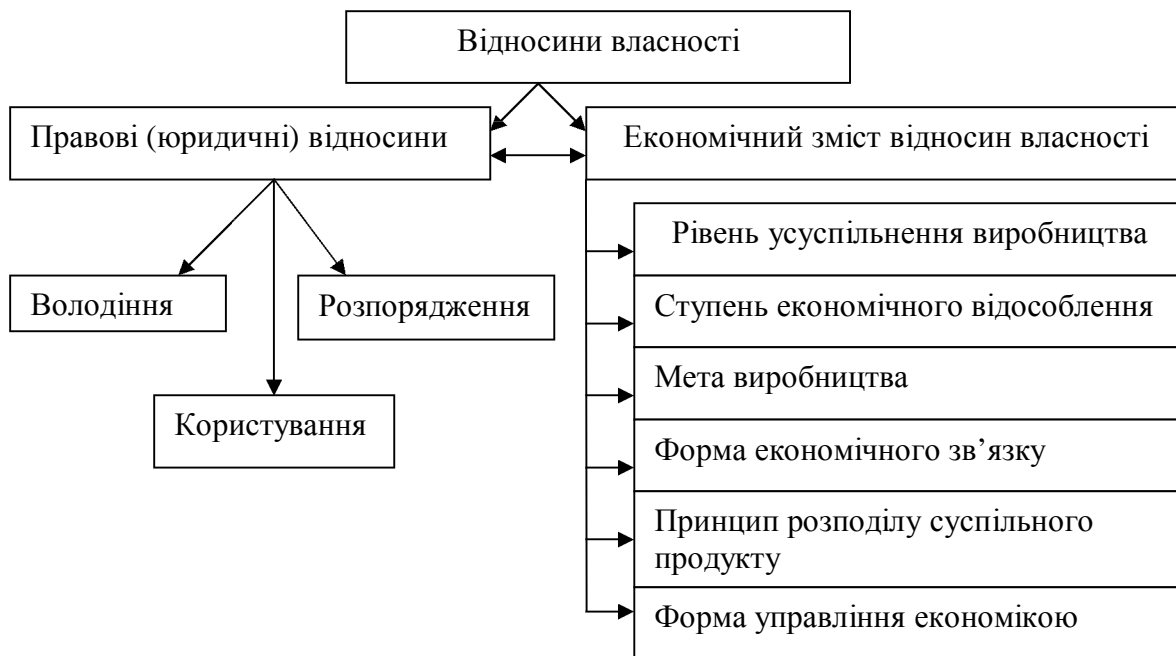

Рис.2. Співвідношення економічного змісту і правових форм власності

На наш погляд, існуюча багатоманітність форм, видів та типів власності, принаймні у розвинутих країнах світу, не виключаючи Україну, (загальнодержавна, муніципальна, особиста, колективна, акціонерна, орендна, корпоративна, монополістична, державно-колективна, спільна із іноземним капіталом тощо) свідчить не тільки про її адекватність економіці, що функціонує на ринкових принципах господарювання, а й про тенденцію їх постійної трансформації, поширення економічних зв'язків між різними суб'єктами власності, взаємопроникнення форм власності, можливості їх повної інтеграції саме в соціалізовану власність. Хоча позиції відносно визначення соціалізованої власності є різними, більшість авторів бачать у якості головної умови її створення і функціонування на шляху до постіндустріального суспільства, що, відповідно, відображається у концепціях нової інституціональної теорії. А.Шастітко вважає, що відповідно до цієї теорії інститути мають значення як з точки зору ефективності розміщення ресурсів, економічного розвитку, так і з точки зору

розподілу багатства між економічними агентами [10]. Іншими словами: прагнення досягти власних результатів у рамках того чи іншого інституту повинно бути сполученим із інтересами всього суспільства та його членів. До речі, цю ідею обґрунтовував ще у 60-х рр. XX ст. Дж.К.Гелбрейт. Отже, стикаються проблеми справедливості щодо задоволення різних інтересів (потреб) в рамках різних інститутів, у тому числі в межах державних інститутів влади, тобто знов йдеться про соціалізацію відносин власності і влади.

З певною мірою припущення вже функціонуючі моделі соціалізованої власності доводять її доцільність. З цього приводу слід звернутися до практики соціального ринкового господарства скандинавського типу, або до японської моделі ринку. Існування, наприклад, у Швеції загальнонаціонального соціального фонду та його використання безумовно діє у напрямку поступового визрівання відносин справедливості, що, як вважали ще давні і середньовічні вчені, є ознакою соціалізму. Звісно, що Японію не можна кваліфікувати як

країну із соціалізованою власністю. Тим не менше, чимало соціально-економічних відносин в цій країні є такими, що їм досить легко перейти до категорії соціалістичних. Інтерес у цьому плані являє японська практика вирішення економічних і соціальних проблем. Відомі 5 етапів розвитку японської економіки протягом 1945-1998 років свідчать про те, що, по-перше, спрацював принцип «кайдзен» (постійного удосконалення) із залученням контрольної функції найманих працівників; по-друге, суто японське тлумачення ролі продуктивності праці (продуктивність це в першу чергу стан розуму), по-третє, певна справедливність в розподілі доходів через соціальне забезпечення і соціальне страхування. Зрозуміло, що ці особливості вирости і існують не самі по собі, а на тлі економічних досягнень (які, до речі, теж мають суттєві особливості порівняно із іншими розвинутими країнами світу).

В рамках розгляду проблеми структуризації власності через її еволюцію існують ще такі проблеми, які можна кваліфікувати в якості обмежуючих. Розглянемо деякі з них.

Теза перша. В неокласичній теорії аксіомою вважається право вибору (сфер навчання, праці, товарів та послуг). На ділі економічна поведінка людини навіть за умови так званого вільного ринку є обмеженою – матеріальними можливостями сім'ї, здібностями до навчання чи підприємницької діяльності, конкуренцією на ринку праці, територіальним розташуванням і т.п. Отже, привабливість теоретична далеко не завжди виправдовується на практиці.

Теза друга. Зміщення акценту у взаємодії економічного змісту і права власності у бік тільки права на розподіл об'єктів власності чи доходів від них не є правомірним, оскільки все ж істиною є те, що розподіляти можна лише те, що вироблено, тобто реально існує.

Теза третя. Обмеження прав власності за теорією не повинно існувати, проте на ділі виявляються такі обмеження (Закон про власність, Закон про землю та земельний Кодекс, Закон про монополію і конку-

ренцію та ін.). Здається, що необмеженість прав власності може привести до анархії в економіці і суспільстві, що не спрацює на людину.

Теза четверта. Існує проблема «специфікації (розмивання)» прав власності. Головне завдання теорії прав власності – взаємодія між економічною і правовою системами: права власності визначають втрати і винагороду за працю людини за принципом справедливості. На ділі ж існує переструктуризація прав власності у вигляді негативних зрушень у системі стимулів до праці, що викликає зміни в економічній поведінці суб'єкта.

Теза п'ята. Як відомо, базовим поняттям теорії «пучка» прав власності є положення про те, що будь-який обмін є обміном пучком прав, а цінність прав визначає цінність об'єктів, що обмінюються. Але ж на ділі має значення не тільки цей принцип, а й реальні, тобто специфічні умови його реалізації (наприклад, власник будинку не має реальної можливості заборонити здійснювати поряд з ним будь-яких споруд іншим суб'єктам власності), тобто існують так звані зовнішні ефекти, що є реальністю.

І останнє. Все частіше в наукових публікаціях вживається поняття неекономічного суспільства і економіки знань, що означає, на наш погляд, намагання прогнозувати модель майбутнього суспільства за умови наукового прогресу, у тому числі інформатизації всіх сфер діяльності людини. Оскільки йдеться про можливість функціонування такого суспільства, суб'єкти корисної діяльності в якому можуть здійснювати взаємозв'язки дещо інакше, ніж товарно-грошові (економічні), то виникає думка про можливість прямих зв'язків між ними, тобто неекономічних. У такому разі відносини власності поступово втрачатимуть своє значення. Одночасно це означатиме, що відносини обособлення у сьогоденні розумінні теж не матимуть того значення, яке їм приділяється зараз. Поряд із процесом втрачання значення приватної власності втрачатиме й значення власність як така, що можна позначити процесом поступового сходу зі сцени у різних сферах

діяльності людини відносин власності. Можна припустити, що суспільство повернеться у цьому сенсі до природного стану на значно більш високому рівні розвитку продуктивних сил та опанування сил природи.

Висновки.

Тлумачення власності науковцями є двоїстим: як відносин, що суто впливають на всю систему виробничих відносин и як право власності. Існує думка про закон власності як основний економічний закон будь-якого суспільства. Авторське визначення будується на тому, що власність є за суттю відносинами між господарюючими суб'єктами за право володіти, розпоряджатися, користуватися її об'єктами.

Еволюція власності показує, що її структура поетапно трансформувалася і трансформується натеper під впливом освоєння людиною (суспільством) довкілля, пристосування природних ресурсів до своїх потреб. Тому взаємозв'язок етапів освоєння людиною довкілля (продуктивні сили) співпадає із етапами розвитку людини (суспільства) та економічних відносин між господарюючими суб'єктами (виробничі відносини) є очевидним, що представлено у статі умовною структурно-логічною схемою. Корпоративна власність є такою її формою, що структурує відносини власності на рівні адекватному сучасному етапові розвитку продуктивних сил, певним різновидом їх усупільнення, що може бути кваліфіковано як процес демократизації власності.

Структура власності на сьогодні відображає як її економічний зміст, так і правові форми її функціонування. Економічний зміст включає рівень усупільнення виробництва, ступень економічного відособлення, мету виробництва (корисної діяльності), форму економічного зв'язку, принцип розподілу суспільного продукту та форму управління економікою. І це є, на думку автора, іманентною властивістю власності в соціально-економічній системі. Право власності забезпечує реалізацію її економічного змісту, перехід від власності в політ економічному сенсі до привласнення. Неокласичне положення прав власності

поділяється і сучасним інституціоналізмом, оскільки їх реалізація здійснюється за допомогою й мікроекономічних інститутів.

Увагу дослідників власності на сучасному етапі розвитку продуктивних сил найчастіше зосереджено на проблемі подальшого розвитку відносин власності у напрямі швидкої зміни її структури – від акціонерної і корпоративної до соціалізованої форми її існування на основі чи «пайової економіки» Дж.Міда, чи американської системи «ЕСОП». На думку автора, існування багатоманітних форм, видів, типів власності свідчить не тільки про адекватність їх ринковій економіці, а й про їх тенденцію до постійної трансформації в соціалізовану власність. Це означає, що прагнення досягти особистих результатів у рамках того чи іншого інституту (інституціонального суспільства) повинно бути сполученим із інтересами всього суспільства та його членів. Вже існуючі моделі соціалізованої власності (скандинавська, японська) доводять їх доцільність.

В рамках проблеми структурування власності існують обмежуючі фактори, з яких можна відзначити такі: а) свобода вибору на ділі є відносною, оскільки обмежена матеріальними можливостями, здібностями, конкуренцією на ринку праці тощо; б) зміщення акценту у бік тільки права власності на розподіл її об'єктів чи доходів від неї є обмеженими, оскільки розподіляти можна лише те, що реально існує (вироблено); в) право власності на ділі обмежено юридичними законами, що приймаються владою; г) існує проблема «специфікації» прав власності, переструктурування прав (наприклад, негативні зрушення в системі стимулювання праці); д) за теорією прав власності цінність «пучка» прав визначає цінність об'єктів, що обмінюються, тоді як на ділі мають значення не тільки ці принципи, а й умови їх реалізації.

На основі розглянутого взаємозв'язку етапів освоєння людиною (суспільством) довкілля можна стверджувати, що створення економіки знань («нової» економіки) та інформатизація всіх сфер корисної діяльності передбачає перехід до неекономіч-

ного суспільства, що означатиме поступове відмирання власності.

Література

1. Дейнега В.Н, Ермоленко А.А., Сугаипова И.В. Парадигма теории собственности под углом зрения экономики России //Экономический вестник Ростовского государственного университета. – Ростов. – 2005. – Т.3. – №4. – С.55-60.

2.Покритан А., Гринчук В. Деякі питання аналізу і реформування відносин власності //Економіка України. – 2003. – №11. – С.40-46.

3.Тарасенко Г.Д., Третьяк М.В. Развитие товарного производства и отношений собственности //Сб.научных трудов ИЭП НАН Украины «Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности. – Донецк. – 2004. – С.73-83.

4.Гриценко А. Сумісно-роздільні відносини: праця, власність і влада //Економіка України. – 2003. – №3. – С.50-58.

5. Мокряк В., Мокряк Е. До питання про сучасне трактування капіталістичної приватної власності //Економіка України. – 2005. – №5. – с.58-65.

6. Лазня І., Рибалкін В. Загальний закон власності //Економіка України. – 2001. – №9. – С.43-50.

7. Гальчинський А. Проблеми демократизації економіки //Економіка України. – 2005. – №11. – С.4-11.

8. Мочерний С.В. Модель національної економіки. – УЕЕ. – К.: 2004. – Т.2. – С.463-464.

9. Сорока І.В. Криза перехідної економіки: методологія дослідження та проблеми елімінування //Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі. – 2000. – №7. – С.4-16.

10. Шаститко А.Е. Неинституциональная экономическая теория. – Второе издание. – Москва. – ТЕИС. – 1999. – Гл.9.

Статья поступила в редакцию 21.06.2006

М.В. ПЕРЕБИЙНОС,

Донецкий национальный технический университет

К МЕТОДОЛОГИИ ИССЛЕДОВАНИЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЯ

Формирование в Украине рыночной среды хозяйствования вызвало к жизни такие ее характеристики, которые не были свойственны прежней централизованно-плановой системе. Новые атрибуты, имманентно присущие рынку, существенно изменили всю систему воспроизводства, условия его функционирования, факторы экономического развития и хозяйственные связи между его субъектами. В условиях частичного конвертирования гривны хозяйствующие субъекты украинской экономики к настоящему времени довольно широко используют наряду с национальной денежной единицей расчетов и иностранную валюту (преимущественно доллары США). Сложность и определенная специфика такого явления состоит в том, что далеко не всегда валютные отношения такого

рода фиксируются открытой экономикой, т.е. иностранная валюта нередко обращается за границами открытого товарно-денежного рынка. Поэтому к новым атрибутам регулирования воспроизводства (экономики) следует отнести валютный механизм – соответственно и категорию валютного контроля, которая подлежит научному исследованию, и необходимость проведения определенной валютной политики со стороны государства.

Факт присутствия в экономическом обороте страны не только национальной, но и иностранной валюты еще не свидетельствует о том, что здесь решены все проблемы – как в теоретическом, так и в практическом плане. Но для более или ме-

© М.В. Перебийнос, 2006